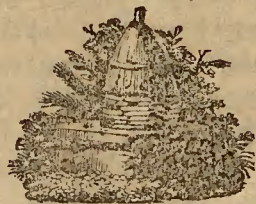

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՍԻԱՆ

Բախտորոշան սարսափը-նիւնը ընդունում է
Թիֆլիսի մէջ Հրապարակողի հոս, և հրապար-
կում Պարոն Լեւոնի Լեւոնի-անցի հրապարակ-
մէջ, իսկ որից հաղարկւում է Պարոն-էն Հո-
գաւորացւոյ հոս:

Լրագիրը շաբաթը մէջ անգամ իւր հրապարակու-
մէն շաբաթ օր, և արեւմտեան գիշեր և օր
նախ քան Թիֆլիսից հեռու և ինչ որ հաղարկու-
մէն հաղարկուի:

ԱՌԱՋԻՆ

Ոչ որ սուրբնայ վաճառականութեան կամ ուրիշ գործի վերաբե-
րեալ յայտարարութեան տպել լրագրիս մէջ, ամէն 4 տառի հա-
մար էր վաճառել և կողմից տրամալ:

ՏԱՐԻ

ՀԱՄԱՐ 40

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

1858 ՄԱՐԻ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դադարանի գէտ կանգնած զորքերիցը համար է-
մացանք, որ նորա Լեւոնի, դեղը հիմնադրած անկող-
յեաց յի ենեալ— Ելանանա Բարոն Սիւսիկոյ խե-
լը կառավարութեանն և անխոխի կամքին յազմե-
լով բնական լեռնային անհատաւորի գիւղարութեանց, և
լեռնային կամակոր դիմամարտութեանց իրենցին նրա
ձեռքից աշխարհի այն անհատաւորի ապագայանքը և լու-
րը Լեւոնից. որով մեր կողմը անցան 4000 հոգի
կապուցեցին, Լեւոնից, և Լեւոնից. Բայց ան-
հատ, որ այս փառաւոր յաջողութեանս յի ենեալ— Ել-
անանա Բարոն Սիւսիկոյ վերջին քաջագործութեանն
էլան, որ վախճանեցաւ վերջերից, առ Բիւսուրի յար-
ձակման վրա ստացած ժամանակը. այս աղետալի կորու-
սեան համար մեծ յաւարակեան կովկասեան կենալ Բա-
րեաթիսկին հրատարակեց մօտ օրերուն կովկաս լրագր-
ի մէջ:

Լեւոնի աւերելուց յետոյ մեր զօրայեւումը անց կա-
ցաւ դէպ ՚ի Բալաքի և բանակեցաւ Տինաղու բարձր տե-
ղերի վերայ:

Սպասելով որ զօրաց պաշարը Սպիտակիցը դայ,
յուլիսի 31 ին մեր զօրքը սկսեց լրտեսել Լեւոնի զնա-
լու ճանապարհներն:

Պաշարը ստանալուց յետոյ, զօրքը յառաջ դնացին
և բանակեցան Չուսիսի առաջին, ուր Թշնամին վեր
էր եկած ամրացած տեղում:

Պօլկովնիկ Սիւսիկոյ յառաջապահ զօրաց հետ
դալուց յետոյ, նոյն ժամանակ 250 սաժեն Թշնամու գը-
լաւոր ամրացած տեղիցը հեռու սանկար կապեց մին պուդ-
ու կէս ռումբներով սարքած, որը առաջին անգամ էն-
տեղ գործ դրուեցան սարերումը, և այնպիսի մահացու-

ցիչ կրակ Թաիեց նրանցից, որ Թշնամին մեծ վնաս տես-
նելով, գիշերը իւր ամրացած տեղը այլեւ և յետ դնաց:

Ելանանա Բարոն Սիւսիկոյ, որ միտ-
քումը դրեց միւս օրը պաշարել ամրոյը, ժամանակ չը-
կողմնելով յառաջապահ զօրաց դուռնի ճանապարհ գցեց
Պօլկովնիկի Վարդանի հրամանի տակը դէպ ՚ի բացա-
րեալ ամրացանքին, որ լեռնային հետքի հետ
գնաց և չեղանի, որ Չերեյ—(Ը) գետի կարմունքը էրէն,
որի վրով բաց է լինում միայն Լեւոնիցի մօտ գնալիս:

Պօլկովնիկի Վարդանի Թշնամու քանակիցը հա-
տու, ստանկապէս պաշարեց նրան, և երեսը շուտ տա-
լուց, հետն ընկաւ այնպիսի քաջութեամբ, որ չեղ-
անք նրան առ Կուստուրով տեղ բռնի, որ պաշտպան-
վելու համար խիստ յարմար էր և քչեց Թշնամուց 6
վերտ ապառաժուտ ճանապարհով մինչ ՚ի Չերեյու կար-
մունքին, որին սակայն լեռնային կարողացան երկու:

Գետի հանդիպակահայեաց ակնումը Չերեյու կա-
մուրջին էն կողմը է Տարատա առն, որ բոլոր Լեւոնի-
տալու գլխաւոր նայելի կենալու տեղն է. Լեւոնից հա-
րակաւոր էր Թիւրք Չերեյու կողմին, քանի որ դեռ
կարելի էր հանգչել նորա կրակը: Պօլկովնիկի Վարդ-
անին ակոյեաններ (ակոսներ) ձայն տուաւ: Սրաց
հետեւիակամի միջոցներ Լեւոնից ճիւղարկուեցին
առաջին կողմ, որ անց կացաւ կրակով բորբոքուած կամը-
ջով, և նրա հետ վաղ տուին անց կացան ուրիշ ակոյ-
եաններ Պօլկովնիկի Վարդանի հետ, Թշնամու սա-
տիկ կրակին մօտիկ չըտալով: Տարատա առն և
լեռնայինացը սարերի գլխիցը դուս հանեցին:

Կարմունքը հանգչեցին ու սարը գցեցին: Եւտով
վրայ հասան և Պօլկովնիկ Սիւսիկոյ յառաջապահ գը-
ղի մնացած զօրքը, անց կացան Չերեյու, և բաց ՚ի Տա-
րատին բռնեցին առան և բնաջնջ արին Լեւոնից բնակ-

ՉԵՆԵՉԵՆ ԼՈՒՆԻՐ

Թ. Ֆիլիք. Մայիսի 28 և 29 ին կէս գիշերին աստիկ անձրեւից Մ. Ղեւթ գետը թփառացաւ, Եւրոպայից դուռ եկաւ. Գրաւորակաւ գաւառակի Ա. Երծանցունիի գեղի բնակիչը Մարտիկաններն որը 27 աշիւրով դնում էին, Մ. Ղեւթ ու կտորի մօտ վեր եկան Կն դիւեր Կնտեղ քնեւաւ համար, փօշաի ճանապարհի շրջա կազմը, չկարողին փախչիլ յանկարծ կտաղած ջրիցը, որ աստու նրանց 19 աշիւ խոտով և եղևերով՝ երեք տղաները և մի կին. մարդիկն ու տաւարը գտնուեցան Սարկանու և Գեաւուր. արիւի տափերումը մնաւ. բայց սէլերն ու խոտն ցիր ու ցան ելաւ տափերումը. Մ. խ կտորիցը վերեւ ձախ կտորիցը գէպ 'ի Սարկանու գեղը կանոնացրած կային բոշ. քանց արաւաններ, որ նմանապէս էլան ջրատար նրանց բարը կայքում: Սարկանիներից միայն խեղդուեց 5 տարեկան երեխայ: Մ. Ղեւթի վրայ դուրան ունեցող մարդայ ախաբից 3 տաւար և 5 էծ խեղդեց ջուրը և մին մաւ. նեւուլի մարդայ 2 քարաշէն արկի ջուրացներն քշեց տա. բաւ: Սարկան գեղումը ջուրը լցուեց չօլումը շե. նաւ տան մէջ և խեղդեց նրա տակը քնած մարդուն:

Նոր Քայազղի. անցած օգոստոսի 31 ին Մարտիկ գեղիցը 3 վերատ հեռու արջը վրայ բնկաւ այն տեղի մի մարդայ վրայ, որ հանդումը տէրատում էր և խեղդեց նրան:

Քաւէթ. Մայիսի 22 ին աւաւստու 11 ժամին եկաւ կարկուտ բնկաղաչարի էս քաղաքումը և նրա շրջակայ 12 գեղերումը և փաղարեց հանդերն ու պղերը և գեւ չհնամ արտերն, սիւննարն ու կորկն: Բնակ. շուրը մնաւ գիպաւ միջ 'ի Յ հաղար մանէթ:

Վ. Ղեւթ. օգոստոսի 23 ին եկաւ կարկուտ աստիկ քամու հետ խառն. Գ. օրայ նահանգի Յ գեղերի ցորե. նի արտերը տակաւահան արաւ և մօտ 4 հաղար մանէթի միտա տուաւ:

Գ. օրի. անցած օգոստոսի 26 ին ճաշից յետոյ 4 ժամին եկաւ կարկուտ մեծութեամբ հաւի ձուիցը աւելի աստիկ փութորիկի հետ 'ի միտին, որ քաշեց մօտ 2 ժամ և ջուրեց փմինարին, բաղերին, բօտաններին և մրգեղէններին, մրգեղինաց ծառերին և փողերին միտայ Գ. օրայ նահանգի 23 գեղերի մէջ: Միւսրեւոյի օղորներն (եղբայրներ) հնամ ցորեղ՝ որ կալերումը կատում էին քշեց տարաւ նմանապէս դարմանը. մի քանի տաւար և կայք էլան ջրատար. քանդուեցան ու փառուեցան շատ տներ. սքով գիւղացիք քաշեցին մեծամեծ փառներ:

Մախի լրագիրը պատմում է, թէ 1 սնդոնի մէջ մի գերծիկ կայ Միկոյս անուն, որ շօրեր ձեւելու և կարելու համար մի մեքենայ (մաշինա) է հնարել, և զարմանալի արարութեամբ շատ սիրուն և գովիլի հագուստներ է շինում:

Սիստուպօրու վերջին կառուի ժամանակը՝ Միկոյի ջօրաց հաղուտի վերաւասուչ պաշտօնակարը այս գերծիկի կանչեց, և հարցրուց նրան, թէ որչափ ժամանակի մէջ կարեն 50 հաղար պանաւրն (շալար) հացնել ինչ: Վերծիկը մի րոպէի չափ մօտակաւ յետոյ պա. տաւանեց, և յետոյ իրկուսն ժամը մէկին:

Ի՞նչ ևս խօսում, ասաց պաշտօնակարն, որանից 28 ժամին յետոյ պաւաւաւաւնը միայն պիտի տաւ. այդ

խօրիցդ երեւում է, որ շալարները շուտ պէտք է հաւ. ջնենաւ Մերեշէք՝ ասաց գեղծիկը, ևս կամեցայ ասել, որ յետոց յերկային 50000 պանաւրները պատրաստ չենած ձեւ պահ կրտամ: Պաշտօնակարը չափազանց դա. մացաւ. Պայմանագրութիւնն խիստ ստորագրուեցաւ, որով գերծիկը խառնուցաւ միւս երկային ժամը մէկին 30000 պանաւրն տայ հաղար կարած ամէն մէկը ե. րեք ու կէս շիլինով փոխանակ 5. ի, սքով աւաջ կար. վում էր. և իւր խոտումն ճիշդ կատարեց իւր սքան. չելի մեքենայի շնորհիւ:

1 սնդոնի լրագիրները պատմում են, թէ Տօնրաւ թէրի գեանախոր ճանապարհի մէջ մին սունկ (սօկո) կայ դուս եկած, որ տառներով աւելի աւելի շարունակ մեծանում է, և դեռ մեծանալու վրայ է: Մ. խ միջոցի 15 օրանալի մեծութիւն ունի: Մ. խ կարգէ դուրս տուեր դուս է եկած մի փայտի վրայ: Միկոյի բուսա. բանական բնկերութիւնը բուսաց ցիւղերի մէջ այս զարմա. նալի սունկի համար պարագում է, որ մի կարգ սրջի:

Մարտիկ աշխարհի մէջ մին Միւսրեւոյի տան այս հեռեւեալ աղետալի անցքը պատահեցաւ:

Քաւէթիւրէի մարիդի կինը՝ մարդը տեղ գնու. ցած լինելով իւր 3 տղայքը վեր կարաւ գնաց թէտարը, ուր Միկոյի շինած Ս. Ե. անուն ողբերգութիւնը ձե. ւացում էին այն գիշերը: Մ. խ ողբերգութիւնը ուս. տիկ տալաւութիւնն արաւ մարիդի կնոջ երկայից վե. րայ. միւս օրը սքա յիշեալ ողբերգութեան վերջին տե. սարանը իրանց մէջ ձեւացնելու փորձ արին: Միւսրեւոյի որդին, որ 8 տարեկան հաղար կար, Սիւնտ դաւաւ. րով. խհարանի (կուկնի) դանակ մի վերկալաւ խանդա. լի տեղ, և իւր խաղի տաքացած ժամանակը խից իւր փորը քշեց շինին ու վերաւորեց, որ մի քանի րոպէի մէջ մնաւ: Իւր փորը եղջօրն էլ նմանապէս վերաւորե. րով՝ վերջապէս դանակը իւր փորը խրելու փորձն արաւ:

Հիւսայ երկունս էլ ծանր կերպով հիւանդ են: Որոց վատաբարդ մայրն ուշ վրայ հասնելով, իւր երե. զաւակացը արեան մէջ թաթախուած գտաւ:

Միկոյի միայնակ նահանգայ մէջ արեւոյստ արեւոյստ:

Միայնակ նահանգայ Վէնթաւի դաւաւեւն շոր. տէսթի անուն երիտասարդի մէկ բարեկամը նորա քրոջ հետ երկար ժամանակ սիրայ կապակցութիւն անելուց յե. տոյ՝ չէ կամեւում, որ նորա հետ պսակուի: Երե. տասարդը իմանալով զայս՝ 6 ամիս ժամանակ տուաւ իւր բարեկամին, որ այդքան ժամանակի մէջ թէ որ իւր քշ. ւեր հետ չըզպակուի նա, շան պէս պէտք է նրան սա. տա կացնի:

Մ. խ ժամանակ տալը և այս սպառնալիքը ոչինչ ազդեցութիւն չանելով բարեկամի վրայ, վրայ եօթն ամ. տում երիտասարդը գնաց և իւր քրոք սիրող բարեկա. մին գանելով՝ իւր ստիպել սպառնալիքը 'ի գործ դրաց: Միւսրեւոյի բռնեցին նրան, բանաղ դեցցին, քննելուց և վկայից հարցու փորձ անելուց յետոյ, դատաւարները այս երիտասարդին արձակեցին անպատիւ:

Սիւն երիտասարդ՝ ասաց Միւսրեւոյ, ծանր գան. դատանաց համար դատաւարներինք առաջը դուս եկաւ:

գուքեղ Մատուցոյ և քո պէս մարդկանց արդարութեանն յանձնեցիր: Բո գաղտնաստանը անկողնասիրութեամբ տեսնուեցաւ, և գաղտնաբերեղ քեզ անմեղ հըրատարակեցին: Աս նոցա կարծեաց հետ կամակից եմ ըստ ամենայնի: Փոյթ չի ամենեկն, թէ որ հասարակութիւնն մեղադրէ զեա իմ կարծեքս յայտնելու համար: Եւ ինչպէս արդ, թէ որ քո քաջած անիրաւութիւնն ես քաջած լինէի, իմ բոլոր ունեցած վաղերս, և մինչ զի աղքատութիւն անելով կամ փոխ առնելով ձեռք ձգելու ամէն արծաթս գործ կածէի, որ այն իմ սպառնալիք այնումը չը գոյող աւաղակին պատժեմ, վրէժը առնում: և այս արած ծախսերս դարձեալ ձեռներս մի աշխարհի վատ մարդոյ արիւնումը թաթախել չափազանց ուրախութեանս զնի մեծութեան հետ չէին կարող հաւատարմել: Վրէժը բարձր բռնի երկատարդ, պատճառ որ հիմայ քեզանից ամէն մարդ կը վախենայ և կամաչի: Թէ Մատուցոյ, թէ օրինաց, և թէ քո հաւաստներեղ կողմիցը անմեղադրելի ես ու ազատ:

Եւ իս խօսքերս խիստ ծախ տալով ընդունեցին ներկայ գտնուողներն, և երկատարդն նուազարաններով ու գախով քաղաքի մէջ պարտեց:

Իտալիա. () Գոստատի 13 ին տօնախմբութեան ժամանակը Հռոմի մէջ Վատի ժամդարմէքը Գրանցուգնեքի սպառնութեան հետ այնքան շատ իրար դիպան, մինչ զի հիմայ ամենայն դատաստանատուքը լցուել են գանդաաներով: Ստալիանումն շատ անբաւական են այս ամենայն անցքերիցս:

Իսպանիա. () Գոստատի 7 ին Բարցելոնա. այս քաղաքի մի քանի գործարանները կողպուեցան. 600 մշակը առձիկ (ամիւղ) են պահանջում, և ոչինչ ստանալով՝ դորձրից յետ կացան: Բարցելոնայի և զինուորական կառավարչաց միջնորդութիւնը զուր անց կացան: Մշակներն մինչև յայժմ հանդարտ կան, պոլիցիայն և զօրքը աչք բռնած ունին նոցա վրայ:

Հաւկաստան. () Գոստատի 25 ին Թիմես լըպրի մէջ արեւմտեան թաղաւորաց ուշադրութիւնը դարձնում են Սուլթանի վասնողութեան վրայ, որ աղողողոյն հախաճառում է հաւկաստանի եկամուտի ողորտի վիճակի վրայ: Հատ անխտհեմ զնելը Թանգաղին ակնների (ապուում է անդ) Չերագանու նոր պարտի շինելը, որ արժէ երկու և կէս միլիոն ֆունտ ստերլինգ, 7 այլ պալատներ և 3 չորս գոշանի առանձին շինութեանց, որ զին ենարկած 10 միլիոն ֆունտ ստերլինգ. ահա () Գոստատի տեղութեան անհաւատարմ անխտհեմութիւններն, որովք նա սկսում է իւր եկամուտի բարեկարգութիւնը: Նա մի միլիոնից աւելի պարտական է ցամաքային զօրքին, մեծ գումար տալուցով է նուազորակին (ծովի զօնշուն), իսկ իւր պաշտօնատար անձանցն վճարում է գանձարանի մուրհակներով (պարտքաւորներ) որք փոխանակելու ժամանակը շատ պակաս հաշուով են վերադարձում: Բըրունեաց համար հասցրած հարկաւոր բաներն մնում են առանց վճարութեան, և աղբուրեաց սպառնալի պարտագիրքն համում են մինչ ի միլիոն ֆունտ ստերլինգ: Դամանակ չէ ասում է Թիմես լըպրին, վերջացնել այս ողորտի դորձոց վիճակը և կարգի զնել նորա արդեանց եկամտից խանդարելու:

ԲՆԱՆԱՍԵՂՆՈՒԹԻՒՆ

ՉՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿՔ ՏԱՐՈՑ

Յայտնող: Բաղաձայնի գործոց և նախախմբութեան:

Հարունակութիւն:

« Բանի տարեկան ես », հարցրուց այդ զորապետը, պատասխան տուի քառասուն և երկու, բնականիւր ունին, առաջի ունիւմ: « Եւ մի տես թէ ի՞նչ խոյտառակութիւն է անում զիս, որ անձրեւ չի կարող սրբել: Մայր ո՞վ մարդ չէ թէ միայն քեզ եմ ասում, այլ բոլոր աշխարհին: Բոստում ձեզ ստեղծեց բանական. աշխարհն տուաւ ձեզ դորձելու և պահելու, բայց տեսնեք, թէ ուր է ձեր կատարելութեան անհաւանութիւնն, ի՞նչ անել է մնում ձեր աշխատանքն, երբ որ շատերդ քաղցած էք և ձեր տարեկան տարաւասն չէք պահում, որ ձեռնայ ժամանակն նեղութիւն չի քաշէք, մորմնիցը ձեզանից խելօք է, որ ամառայ ժամանակն ինչքան իւր ուժը պատում է, սկսում է հաւաքել իւր ձեռնակն պաշարը, բայց դուք անհոգութեան մէջ էք բնկնում, և ամենեկն չէք միտք անում, թէ ձեռք կայ գալու: »

Մատուցոյ ամենայն բարութեանով աշխարհս լինի է տեսնելը թէ ձեզանից, ո՞վ է տարւայ տարաւասը, որ զիտաւորն հայն է, առնում և պահում, որ երեխայքն սոված չմնան: Հարունակներն թողնելով ձեռք առնուածը, սկսում են հաց առնել Գոնիսին, Գուլիսին և () Գոստատին. և իմ ժամանակին, ու ամբարներն լցնելով, պահում են, թէ ի՞նչ է թանգանայ հացը, որ մեծ վաստակով ծախեն: Իսկ արհեստաւորներն և մշակներն ասում են, թէ որ կվաստակեց որ կուտենք, ի՞նչ անենք զիտ չունինք, որ տարեկան հայն առնենք ու պահենք: Ի՞նչ են, սուտ են, շատ սուտ են խօսում, տես ահա այգիքը, քանի՞ քանի՞ արհեստաւոր և մշակ մարդիկ կան, ու խմում են, հարուստը շաբաթվայ մէջ մէկ թունդի զինի ծախք չունի, իսկ ուհաթ մարդը օրն է խմում մէկ թունդի, դրան ի՞նչ վաստակ կը գիմանայ, ի՞նչ փող հերքէ կը լինի, ի հարկէ անհաց կը մնայ, և դռնէ դուռն աղքատութիւն կանէ, զինուց համար փող ունի, հացի համար փող չունի, մէկ լաւ մտածեցէ՛ք թէ ո՞րն է հարկաւոր՝ զինի՞ն թէ հացը, առանց զինուց կը դիմայիլի, առանց հացի ո՞չ մի ժամանակ:

Մէն իմ իշխանութեանս ժամանակն է, կը տեսնես շուտով, որ ամէն մէկը վրա պըծած խեղճ խաղողի վըրայ, որն դանակով, որն ձեռքով կտկտեն քաղել, ու հընձանի մէջ ածել, որ զինի հանեն, կարամներն լցնեն, ու նոտեն կարամների մօտ, մէկին երկու զին տալով խմեն: Հա՛ գինուց համար փող կայ, իսկ հացի համար չկայ, մէկ թիւրայ հացի վրայ հինգ թունդի են խմում, իրանց վաստակն նրան են տալիս, ու ասում են թէ չունինք, սուտ է, սուտ է, ունին, բայց խելք չունին կառավարութեան մասին:

Հատերին էլ մտիկ տուր, և կ'աւանդես էլ, որ

առնել հայ չունին ուտելու, բայց առաւօտ ու երեկոյ չայ են խմում, ի՞նչ է մեծ մարդիկը գործ են ածում, այնպէս են կարծում այդ անխելները, թէ ամէն օր չայ խմելով իրանք էլ մեծ մարդոյ շարքը կընկնին, այ սորո մեկ, մեծամեծներն մէկ բաժակ չայ խմելով մինչ ի ճաշն ոչինչ չեն ուտում, իսկ դու որ օրական վատտակի ես մտիկ տալի, թէ ինչ է, տունդ կարողանաս պահել, փունջն էլ աւելցրել ես, և ոտում ես յետոյ՝ թէ կարողութիւն չունիմ որ երեսանցս ցամաք հայ տամ։

Իսկ ածա՛ թէ հիմնական ժամանակին ո՛ւմ ընտանիքն են լաւ հագուստով դուրս գալի, հարուստները, թէ ցածր մարդկերանցը, ես կասեմ որ արհեստավորներին, եթէ չես հաւատում, ահա գալիս են մէկ քանի կանայք, լաւ տէս, մէկը փինտառ կիւի, մէկը փալանդու դի, մէկը մազմանի, մէկը թուրուղու, մօտ գնա և տես նրանց շորերը, որ լաւ ապրշումի և մախաւրի ճոթերից են, բայց տանը հայ չունին, դրանք էլ ստիպում են իրանց մարդկերանցը որ լաւ ճոթեր առնեն, ըստ որում մեծամեծ և հարուստ մարդկանց կանայքը հագնում են, ի հարկէ տարեկան ապրուստն չեն կարող ունենալ, ուրովհետեւ լհէքի գետոյց օտաներն չեն ձգում։

Կարծեմ թէ այս ասածներէցս դու շատ ես նեղաւում, որովհետեւ կարծում ես և քաղիքը կոխել է քեզ։ Մի նեղանալ, լիւր աւելի մեծը, որ շատ հարկաւոր ապրուստի կորուցն է։ Դուք, միշտ այս օրվան էք մտածում, այլ թէ վաղն ի՞նչ կլինի, ամենեւին մտածել չունիք, եթէ մէկ մարդ ձեզանից մէկ քանի շահի փող ունենայ շուտով. ամբարտաւանութեան դէն մննում է նրա և նրա կնոջ սրտի մէջը, աւելով թէ իմ աղջկեա թող ինձանից բարձր տեղ տամ, ես ինչպէս լինի կտայիմ, և ահա աւնեցած չունեցածն տալիս է ուրիշներէց էլ պարտք է վեր առնում, և իւր աղջկան մեծ մարդոյ է տալիս, այսինքն իրանից բարձր ազգի որդւոյ, մէկ տարուց յետոյ պարտատէրներն ծախել են տալիս ինչ որ ունի և սղորմելին մնում է աղքատ ու թշուառական, որովհետեւ փող չունի որ առաւօտը անէ, վասն որոյ տալեկան ապրուստից դրկվում է. ընտանիքն մնում են սոված։

Հատերն էլ աղքատ մարդոյ որդիք, որ հինգ դրոշմ տէր չեն, հարստների ժամանակն պարտք են վեր առնում ու հարստներ անում, և տես թէ ի՞նչ է ըլլում, հայ ու կերակուրն փչանում է, ուտող չկայ, այլ գիտի են խմում, եթէ մէկն չէ կամենում խմել կամ ըրտնութեամբ են խմայնում, կամ գլխին են ածում ի՞նչ հարկաւորն է, գինին իրանք չէ, տան տիրոջն էլ վիշը չէ, և այսպէս, հարքում են, փխտում են, ու անբանի հետ հաւատարմում, պարտատէրն ժամանակին դալիս է փողն ուղելու, բայց ուստի է փողն, որ տայ, բայց են անում նորահարսի սնդուկը, հանում են շորերն և մատանիքներն, որը դրաւ են դնում, որը ծախում, ու պարտքն են տալիս, ուրեմն ի՞նչ տեղանց կարող է իւր տարեկան ապրուստը պատրաստել, կնիկը ծնում է, տունը կաթում է, ձիւնը դուռը բռնել է, ջլալումը ալիւր չկայ, տանը փէտ ու անձող, քսակումն էլ փող, ձեռներն դրել է, գէս ու գէն է ընկնում, ոչ ոք էլ փող չէ տալի, նոր է խմանում իւր արարմանը, բայց բանը բանից անց է կացել. և սկսում են ասել, թէ դնայ

այսպիսի տարին էլ յետ չգայ, տարին ի՞նչ անէ, երբ դու անխելք ես, և ձիւն ու ձմեռն ամենեւին չես միտք ածում, այլ ասա՛ թէ դնա՛ իմ այսպիսի անխելքու թիւնս և յետ չգայ, և նրա փոխանակ խելք տայ, որ փողն դիտու չտամ և սոված չմնամ, որ ոտքս լհէքիս չափսին կետոյ ձգեմ ու աղքատ չմնամ։

Հատ բան կայ ասելու, բայց ո՞ր մէկն ասեմ, տալեք է հարկաւոր խօսելու, իսկ իմ ժամանակս մօտ է կենում, և միայն այս է իմ վերջին խօսքս, որ մարդն ունայն տեղն է Վստուծուց անշնորհակալ լինում իւր վիճակի համար, որովհետեւ իւր վատարարողութեան և աղքատութեան պատճառն ինքն է, և ոչ թէ Վստուած, ըստ որում Վստուած տուել է քեզ շնորհք, հանձար, բանականութիւն, վասն որոյ օրինաւոր դործ ածիր և քեզ օրինաւոր կառավարի։

Վստ խօսքերից այնպէս շուարեցայ, որ չկարացի հարցնել նրա անունն, և նա էլ շուտով հեռացաւ, և մըտաւ անտառի մէջ։

Ես ինչպէս քնից նոր դարձած, համարում էի թէ երազի մէջ եմ և ամէն մէկ խօսքը սրտախի մէջ տպաւորված լինելով՝ ձգեցի դատողութեան տակ և գտայ ամէնն էլ ճշմարիտ, բայց արի քսակս, տեսայ որ փող կայ մէջն, շուտ վաղեցայ գեղն, առայ տալեկան ուտելիքս թէ հայ թէ կերակուր, թէ մրդեղն և թէ կանաչեղն, նմանապէս ցալին ոչ փայտը վառելու, և ուղարկելի սայլերով իմ տուն յանձնելով մէկ ծանօթ մարդոյ, իսկ ես կամանց կամանց դնում եմ և յանկարծ հիւսիսային կողմիցը սկսաւ փչել քամին և մէկ ճողարայ միտքաւոր մարդ, հաղուստը կարմրացած խաղաղ արեւում, ցօրենի շեղջի վրայ նստած էր։

Մաղերն բարակ էին թուի և շէկ, և սկսան թափել, Հարժում էր ծառերին ու տերեւները դեղնած թափում էին, փող էր վռում և որսորդներին հրաւիրում էր օրսի, Հրապաններն շատ տեղերից տրաքում էին անտառների ձորերի և դաշտերի մէջ, Պախիքքը, կիտարներն, վայրի այծը, ոչխարը արեւն թաթախ վազում էին և փոխում գետնի երեսին, կաքաններն, լորերը, մէրահաւները արեւնաթաթաւ օդի մէջն են թռթռում ու վեր ընկնում գետնի վրայ։

Վաղեն անդամը լսելով այս տրաքոյների ձայները սիրտս ահ ընկաւ, բայց փոքր ինչ սիրտ առայ և դրնայի մօտ հարցրի անունը, պատասխանեց, թէ իմ անունս է Վռան և եմ իշխան ամենայն պատրաստաւ բարութեանց և աշխարհի ամենայն կերակուրն իմ իշխանութեան ժամանակն կարող է լին գտնել մարդ, եթէ տառադարձես իմ անունը կը գտնես զանազան անուններ 1, Վնոյշ, որովհետեւ թէ ուտելիքի և թէ խմելիքի անուշութիւնն քանի որ ես իշխում եմ կարող ես տեսնել, ոչ տաք եմ ոչ ցուրտ, այլ միջակ։

2, Վս ուշ, այսինքն ձմեռն ուշ է գալու. գետ երեք ամիս ժամանակ ունիս ան. ձմեռայ ապրուստդ և լցրու ամբարներդ։

Վս խօսքը դեռ չըլլացած յանկարծ լսեցի մէկ խառնութեան ձայն, Վմառն իշխանի ջորքը կանգնած լինելով ճանապարհների գլխին, չէին թողնում արան ներս մտնելու, բայցուց կռիւը, Վրեգալին որ մեծ օգնականն էր Վմառան, փոքր ինչ զօրութիւնը պակասեցրուց, օրերը կարճացան, սար ու ձոր դղողաց, թռչունները սկը

սան բները մանկը, կռուները ջրիսը դէպ ՚ի Բաղդատու էր փախչում, ծառերն երկն զից աերեւածութի էլան ու խա- նարհեցան նոր իշխանին, Ամուռն իշխանն տեսնելով այս գործերը փախու պատերազմից և դեռական ու զարկեց խաղա- զու ի գցելու համար, այս խաղերով՝ Աշուն իշխանն իտիպանէ ահաի սուրը եւ ձրի տարբերուն, ուրիշն վատասկի մէջ մանե- լուն և վայելելուն, աղահալութեանը չափը անց կացու, աղջափն պատուհներն եւ եւ հասցրել արեղական ջրմու- լեան տակը, որ կրակի պէս այրում էր, եւ եւ դիմա- ցիւ, թէ ինչ է, եւ վայելում, իսկ դու որ մէկ փողի տշխաամնը չունիս, եկել եւ անկրաւութեամբ տի- բում եւ իմ կայքին, խելք ունիս յետ դնա, եթէ ոչ կայքեմ՝ քեզ։ Այս անիդմանք, որդ պատուական ծա- ռերը, այդ դաշտ ու ձորերն որ մինչ ՚ի հիմայ կանաչ եւ պահել, պիտի դու բոլորը թաւամայնես և աղի- բացնես, ձեռքդ չէ վտառակել ոչինչ, աչքդ էլ չի՛ լնայել, աշխարհքը պիտի անապատ շինես։

Աշուն իշխանն ծիծաղեց և գետարնին յետ ուղար- կեց տեսելով, թէ դնա տաւ քո իշխանիդ, որ եթէ փոքր ինչ երկարել էր իշխանութիւնդ, կարծեմ թէ բոլոր աշ- խարհքը պիտի կրակ ապիր, և մոխիր դարձնէիր, բաւական է քեզ Ալկիանոսի հարաւային կողմի էլած անդերը, ուր քո զօրութիւնդ առանց խղճմանքի ներգործում եւ, և մեկտից ոչ մէկը տաք չէ կրկում այն կողմերուն, եւ չլիտեմ, թէ դու ի՞նչ մէկ մեծ բարերարութիւն եւ ա- լիւ երկրին, որ այդչափ պարծնում եւ, և կռմնում յախտանական տէր լինել, Գարուն իշխանի ժամանակն ամ պատուհներն բանջարներն և ծաղկներն երեւցան, իսկ քո ժամանակդ, ի՞նչ նեղութիւն տես որ չտուիր, զանազան անասի ցաւեր, հիւանդութիւնք, մահադարձամ, արիւն- հեղութիւն, ճանապարհների վրայ մարդատարանութիւն և առադակութիւն, յանկարծակի հեղեղներ, որ շատ պտուղ ունեցողաց սննդի էիր ստատկայրել քո անդութիւ- նը, որ գետերը պախտեցան, աղբիւրներն ակներն ցա- մաքցան, ջրաղաներն կանգնեցան, և մարդը ալիւր չու- նիր ուտելու։ Այս այժմ եկել եւ որ մնացած պատու- ները չարսկանես, ջրերն առատացնես, ջրաղաներն բան- դցես, օդն մաքրես, աթմոն հովացնես, ցաւն ու մահն գերջացնես և մարդուն անոյշ համ տամ ապրելոյ մա- սին, իսկ քո յիշատակդ չկորցնելու և քեզ հետ խաղա- դութեամբ կենալոյ համար փոքր ինչ քո անուան մէջն փախկութիւն կանեմ. այն պատճառաւ, որ դու էլ լի- նիս, բայց իշխանութիւնն իմն լինի։ Դուք որ տամ եւս Ամուռն, առաւրը յետ ու առաջ կրնես և կշինես։ Դառան և ամենայն բարութիւնք կը լցնես։ Դառանու- մըդ, եթէ կը համաձայնիս, շատ լաւ, իսկ թէ ոչ պաա- բատ եւ պատերազմիւ։

Ամուռն իշխանն լսելով այս պատգամն, թէպէտ արարութիւն էր համարում իրան մանկ Աշուն իշխա- նութեան տակը, բայց մէկ կողմից անանելով թէ իւր զօրը ցարդցիւր եւ եղել, մեւս կողմից էլ Աշուն իշ- խանն բոլոր բարութիւնք իրան է տալիս, անձարացեալ հաղանդեցաւ և պատերազմն խաղաղութեամբ անց կա- ցաւ։

Աշուն իշխանն նստեցաւ հնձանների և ամբարների գլխին, աթմոն վաղնից էր շնուած, չորս կողմովը ռում-

բիւր, տիւր և տիւրներ, նոր գիւնով լերը զլարած մեծ անդան էր պտտապտտած առաջը զանազան տեսակի գի- նիքով, սպիտակ հացով, դէր դէր մանրով, փրփուով, խորովածով վաղնի թռչուններէ, անտակ տեսակի ձկնե- լով և ամէն մրդիկէնով լի։

Մարդիկ, կանայք, աղջկուներ, երեխայք չորս կող- մովը նստած՝ ուտում էին, խմում. սաղանդարները եր- դում զուռնաչերը փչում ձայներն մարդոյ սիրտը ուրա- խացնում։ Հարսանիք է որ տեսնում եւս, էլ համար չկայ, հէնց ամէնքն էլ երեսում է, որ Աշուն իշխանին էին տղատում, ի՞նչ է՝ գինեւոյ, հացի, բրնձի, մսի և ու- լիշ անասի ուտելիքի առատութիւն է, դեղեղի ու հա- ձցական համն հիմի եւս առնում, գիշերն երկար լու- ուրախութեան ժամանակն է, անքանքներն ու տիւրացուէ- քնն առած ընկած սաղանդարներն ու զուռնաչերն ետե- լեն, նորսկեսայն ու նորահարսն, և հարսնեղներն նրանց քամակից նստով դնում են, երկաւոյ ուրախութեան ա- զաղակը օդը լցնում է, ամէն մեկի ձեռնն մէկ մամ, մութ գիշերը ճրագի լուսով ցերեկ եւս շնուած, փամ- փաշտներն ամէն քուչից գցելով, օդը առադելով են լըց- նում, ձեռայ երկինք շննելով, Աշուն իշխանն առաջ է դնում նորսկեսին և նորահարսին բաժակը ձեռնն դի- նով լի, շնորհաւորում է նրանց ուրախութիւնն, նրանց նոր բողբաւարութիւնն, նրանց միութիւնն, որ Բաղդա- սահմանեց վեցերորդ օրում այս խորհուրդաւ։ Հրաւիրեալն զաղիս են ընդ առած շնորհաւորել նոցա պաւկն, աղա- կաններն համբուրում են փեսային և հարսին, նստեցը- նում են պատրաստուած նրանց համար առանձին աթոռ- ների վրայ, խաչեղաւորն էլ խաչն ձեռնն նստած նորսկե- տայն կողքին։ Եւր հանդէս, տաւը լիքն բաղնութիւն թէ բարեկամաց, թէ հրաւիրեալ անձանց և թէ գրկից- ների, մամերը վառած, կասեւ թէ արեղակն է ծագել այն տանն, ածում են սաղը, փչում են զուռնիս, կա- նայք և աղջկուներ պար են պարիս, տաւը տաք, խաղա- լին քրտած, երեսներն վարդ է դարձել, և ամէն հոն- գիտականաց աչքերը նրանց են մոխի տալիս, աղաղակի ձայնը օծորը ուզում է վեր քաշել, ծափ ծափի են տա- լի, ամէնի երեսին ուրախութիւնն նկարուած է. արամու- լիւնը Արաբիոյ անապատի մէջն է փախել ու կորել։

Այս էլ անանելով այս արախութիւն, այս հան- դէմն, աւելի որ անգամաւան դռներն բաց էին, ինչ մարդ ուզում էր մանում էր։ Բայց ներս, ոչ որ հարցնող չէրաւ, նստոյ անդան, Արաւածոյ ամէն բարութիւն լի էր, վայելելի, շնորհալի կացոյ տան տիրոջն, կամե- նում էի գուրս գալ, բայց չթաղին բողբալանքն, նրո տեցոյ, և ի՞նչ տեսնեմ, զարհուրելի բան, չէ որ Ամուռն իշխանն Դառան է դարձել ուղեղով հանել Աշուն իշխանին իւր վրէժը, բայց յանկարծ գիւնոյ մառանը, տես ինչքան գինի են բերում, իմ տանս վեց ամիս հերիք էր, մէկին կանաւարիչ կարգեցին, և բոլոր բարութիւնն անքանք դարձան ու անսուն փոխեցին դրին Տօրբալի, շատեքն էլ թամաղայ էին առում։ Բայրի մեր տօլաբաշին, եւ այնպէս իմացայ, թէ սրովհետեւ թամաղայ բառը չի- քեղեղէն աղա կընշանակէ, աղայութեամբ պիտի կրաա- վարի, բայց ընդ հակառակն անայ, սիրտս քիչ մնաց պատուէր, երեսն գայնը թուաւ, երբ որ շննքն աղաւթը,

կապույտի կոճակները և գօտիքը յետ արաւ, չորեք, ևս կար-
ծեցի թէ ազօրթը ք համարում անել, բայց նա բոլոր բա-
ժանները և գինիքը հաւաքեց իւր մօտ, կարելի է ասել,
իւն մէկ միկիտանի թանկաց կեր, բերել ասաւ մէկ սի-
նի, դաշտեց ասան երկու բաժակ և սկսաւ խմել նորա-
գիտացի նորահարսի, խաչիգօր և ուրիշ ինն մարդկանց
կենացը, մտքը տիկ դարձաւ, աչքերը գալիս աչքերի պէս
մտաւից, լեզուն փորկեցաւ, և ուղիղ չէր խօսում, հիւ-
միկ հասկ մէկ թարգման կը հարկաւոր, որ պատուա-
կան և խնրը թամազի խօսքը իմանայր. սակայն դեռ ինձ
կտրողը չհասած, նմանապէս և մէկ քանի մարդկանց էլ,
միւս խմողներն էլ թամազի օրն ընկան, թամազին դը-
լուին կախ գցեց, աչքերն խփեց, և յանկարծ զարթեց,
ձեռքերն բեղբերին քսեց, ասաւ մէկ տօյալ գինի, սկսաւ
մէկ կենաց էլ խմել, բայց չկմացայ, թէ ո՞ւր կենացն
էր, միւսներն էլ խմեցին, որոնք էլ խմել էին. բաղդո
յաջողեց ինձ, ամենքն էլ հարբեցան, ոչ մէկի գլխին
խելք չկաւ, որը նստած էր քնում, որը պառչներն ծը-
մբաւել խող էր ասում կցկտուր ձայնով, որը երկու
ձեռներն սիրմունի մօտ տարած կիսածախի էր ապրել, որը
գլուխը գնում էր ընկերոջ գողին, և ընկերը նրա գլխին
իւր գլուխը, իբրեւ արջ մէկ մէկու վրայ ընկած թօլ-
թօլ էին ընկնում, որը փախում էր, որը փոքր ինչ խելք
ունէր ասում էր ընկերոջը, խմէ՛, եթէ չէր խմում ա-
ծում էր գլխին, որն հարբած դուրս էր գնում, էլ յետ
գալ չկար, մերժապէս սեղանը մնաց ինձ և իմ երեք ըն-
կերոջս, որք իմ մօտ նստած էին:

Իհարկէ Միւսն իշխանն, որ մուռան էր դարձել
սուաւ իրան վրէժը Մշուն իշխանին այս օրինակ հար-
բեցներով նրա յուսացողներին, բայց ինձ ամենէն լաւ
լծակեցաւ, որ անհուն արարածը իւր աշխատած վաղան
ջրով մարդոյ խելքն առնու և անբանի հետ հաւատարէ,
որ ոչինչ բան չհասկանայ, բանական մարդն իւր խելքն
մինչ 'ի այն անդ կողմէն, որ գինին իրան վրայ տէր դառ-
նայ, բանական մարդը այնտեղ գլխէ իրան, որ փորը, գրե-
թի վրայ իշխանութիւն բանացնէ, բանական մարդը այն-
չափ յիմարտայ, որ անբանի պէս խօսի գինւոյ զբաւ-
թեանին, բանական մարդը այն անդը ընկնի, որ գինւոյ
ձորտ դառնայ, բանական մարդոյն սրճախ ամօթ և նա.
խառնէր է, որ գինւոյ ձեռքով ոչ թէ օտար մանր տը-
ղայոց, այլ և իւր սրբւոյ ծիծաղելի դառնայ:

Փառք Մտուծոյ ևս և իմ երեք ընկերոջ ազատութե-
ցանք այս ամօթից. և մարդկութիւններս պահեցինք կա-
ռարեալ ամբողջութեան մէջ. չափաւոր ուտելով և չա-
փաւոր խմելով, մերկայանք սեղանիցն թողնելով միւս
մարդկանց իրար վրայ ընկած, իրար վրայ փակելով, որը
մէկը մէկու երեսին, որը՝ փակածի մէջ բերանը կոխելով,
մեք դուրս եկանք հարսանիքից սուսուսով ձեգին, շնոր-
հակալութիւն արի տան ախրոջը և քաշվեցայ դէպ 'ի
տուն:

Տուն գնալուս ճանապարհին պղկը կային, անց կե-
նալուս մէկ խախտութեան ձայն լսելի, մօտ գնացի ձայն
տուրի, բայց արին գուռը, տեսայ որ դռան բացանդին մէկ
սողոյ երկատարէ մարդ էր, թշնքն կտրած, զուարթ,
ծիծաղող 'մ, իւր էր ասում, պար էր գալի: Ծափ էր
ասելով, դէմքի վրայ ծիծաղը նկարված էր, հրաւիրեց ինձ

ներս, գնացի ևս էլ, տարաւ մէկ մեծ տան մէջ, ինչ-
տեղ կտրանները թաղած էին գինով լերը. և մարդիկ
էլ տկերումը ձաքախ գրած չափերով գինի էին հանում
և ածում տկերում, օծորբեցը պանձ, խնձոր, սերիկիլ,
նուռն, խաղող կախում, մէկ կողմն էլ չորացրած թուզ,
կեռաս (բալի) թուլին, ծիրան, դեղձն, չամիչ, և այլն,
տապ հրամայեցէք, հրամայեցէք, կերայ մրդեղինից, բայց
գինւոյ համար ներսգութիւն խնդրեցի, որովհետեւ այն
հարսանիքումն աչքս փակեցել էր, այս խօսելումն արե-
գալին էլ ծագեց լեռների վրայ և ծառերի գլխին:

Հարցրի անունը և պատասխանեց Վառալով, իմ
անունս է Հսկանմեր, և եթէ տառերը փոխիտես, այն
ժամանակն կասեմ, 'ի Տիկ 'մ' բեր, որ գինի տանես,
բայց դու տես, որ Մտուծոյ գինին տուել է մարդոյն
չափաւոր դարձած համար, և ուրախմարտ, բայց
մարդիկ ընդ հակառակին չափիցն աւելի են դարձ ածում
խմում են անասունի պէս, հարբում են և դառնում
են անասուն, կտրցնելով խելքը, միտքը, ուշքը և մարդ-
կութիւնն, փախում են կերած խմածը, այս օրինակ որը
բանալով թեմից յառաջանում են գանազան մտութիւններ,
չարագործութիւններ և անօրէնութիւններ, կռիւ, ծեծ,
չորերի պատուովել, մարդասպանութիւն, գողութիւն,
բողութիւն, Մտուծոյ հայհոյութիւն և այլն: Իւր այս-
պէս Մտուծոյին սուրբ պարզիւր շնորհ ևս անթիւ
մեղաց պատճառ, և բարկացնում են Մտուծուն իրանց
վրայ, որով ընկնում են Մտուծոյ արդար պատժի և
պատուհասի ներքոյ: Մյս ասելով յանկարծ աներևո-
ւ թացաւ այն մարդն, էլ չտեսայ:

Հարունակեցի:

Յարիւծն Լիւծո-ի, 'ի 18 յուլիս 1858 թի 'ի Բերդաշէն-ի
Լիւծո-ի:

Լեկիտանի սարձորեր
արդէն սղան զօր դիշեր.
Նորայն քաղաքը և գիւղեր
դարձան 'ի սուգ և յաւեր:
Միջին հաշանթ ամբակներ
կարճել բաղմաց կենաց թել.
Լերինը և դաշտը և բլուրը
թողմամբ շարժեալ գան յերեր:
Փախել Լեկին ահարեկ
կալեալ զձեռն սրբելոյն.
Փախել, թաղել յայլս վիմին,
անդ դառնել զմահ անձին:
Ուր դու փախչես լեռնական,
ամբակը գհետ քո սնդին.
Փախել կամիւս 'ի Ռուսաց,
(Ո՞ն առ Ռուսս դարձ կրկին:
Խնդրեմ զվեճակդ ապագայ,
այլ անդ չանիս մշտակայ.
ձոր, սուրբ և դաշտը և բլուրը
խոնարհեցան քոջ Մտուծոյ:
Լիւծո-ի բերդն անառիկ

կործանեցաւ հիմն 'ի վեր.
հուրն ծխի յԱնժուռին,
եկ, ժողովեալ ածուխ շառ:

Բայաստարան էր կենացդ
անմատոյց գիւղն Մաջարայ.
որդ տես հուրն մեր Թռչի,
չէնդ գարձաւ 'ի փողի:

Թաւով եօթն Թնդանօթք
գերի եղեն քաջ Ռուսաց.
և աշտարակք բարձրածայրք
հաւարեցան դետնի հետ:

Չեր Աղալայ նայիբի
բարձրակամար տըներն
հրոյ ճարակ արդ եղեն,
նշմարք 'ի սպառ չերեկն:

Ղազեցիկաչէն քարակերտ
եռայարկեայ տներն
եկ, տես, ահա չմնաց
քարն 'ի վերայ քարի:

Քաջաց ձերոց դերեղմանք
այատուեալք կոկեալք որձ քարամբ.
բոք սրք մինչ 'ի սպառ
խորտակեցան յաւիտեան:

Եւն ձեր քաջաց անուանքն
Ըրաբերէն վերտառեալք
արդ ջնջեցան և կորեան
մահն 'ի դժոխս կորստեան:

Ե'կ, տես, Եկղէ կուրծին
լաւ նկատեալ, գոյ նշմար...
մեր է Բնժուխ տոկալին,
գարձաւ 'ի հող ինչ չնչին:

Հասկով լցեալ արտորայքն
որ ծովանման ճոճէին
անակնկալ մշակներն
անօրինակ հնձեցին:

Հունձն վերջացաւ շուտափոյթ,
հնձողներն գընջացան.
արտաախրոջ հորումն
մէկ հաւ ցորեան չմտաւ:

Երձանացիք միլ Եկղէ.
տես, մեր գիմեն մշակներն,
արտի հունձն շոյաւ պրծան.
փութան քաղել սպերն:

Կառուհատի, բակլացի
լորու, գաղայ սիմլնարի
խրձերն յուսին տուն եկին,
բեղ խէր չիայ, հեռացի:

Տաւարդ, սէխարդ որոնեն,
Պիթէ, 'ի սպառ դու կոյր ես:
աչքիդ առաջը մորթում են,
ցաւ է՞ տալի քոյ սրտիդ:

Պղնձներդ, ամաններդ
յոյրի միջէն հանեցին.
ծանրու բարակ հաշիւ արեալ
բեռն կապեալ, ձի բարձին:

Կայ մի Եկղէ, հայեան, տես,

պահուստիդ հորն զբաւն.
Թէ ի՞նչ կար անդ, լաւ գիտես,
իմ առնին էլ ուղել չես:

Հաւ ու ճիւղ կարեցին,
տուն ու տեղք քանդեցին.
տանրդ էլ կայք չմնաց.

այլ ուր փախչիս կորածին.
Չեր գրումն Թէ չէր գրած
Սողում, Գամորի հուրն.
արդ բարձրացիք սարի գլուխն
տես, ինչպէս է նոյն հուրն:

Բնմար հուրն ծծմբեայ
այրի, վառի, բորբորի.
տես հետագայ գիւղորայքն
մըպէս գարձան 'ի փողի:

Գոռողն Բնժուխ և Մաջար,
Ղօրօշեղայ և Ղալբայ,
Սնդի, Ռօշոյ, Եօհօքլոյ
Գուգան, Բօհօխ, Կարադայ:

Ի ննջողիւղն խեղճ Տօխն,
Տացատօխն, Հինթիդայ,
Ժեդարբուլոյ, Բաշիդայ
Տաւ—Բաշիդայ երկրորդն:

Հանդարօրդ, Թահադայ,
Ցօքիլհիլն և Սանդայ
Հօսօքլոյ, Խարադայ
Խաղալքօ գիւղ վերջին:

Իսկ 'ի դարձի մեր զօրաց
փութով եղեն հրոյ ճարակ
Հինձեցայի, Հիլիդայ
Տաւմհնձու և Բալաք:

Թողում աստէն գիւղորայքն
որք աստ և անդ պրեցան,
հաշուցի գիւղք քանդեօթն
որոց տեսի սեաւ բօթն:

Պաաիւ և Իառու սուր զինուց
արծուէ գրօշակ Ռուսարոյ
քաջ գեներան Սընվալի
փառաց 'ի փառս բարձրացոյց:

Կթող կանգնեայ կրկնակի
'ի Դմալդատայ մեծ լերին.
հրով, սրով և մտօք
ղարհուրեցոյց շատ Եկղէ:

Ռոստամիկ Երզնկեանց Հաղաւտեցի:

Печатать дозволяется

Третья. Октября 4-го, 1858 года. Цензоръ П. Каптановъ.

Իմաստիւ Սրբաւոր Բաղանայ Մանրիւնեանց:

'ի Տպարանի Երեսնեան Հոգևոր Դպրոցի Հոյս
ընծայելու Մէջնապահան Լալայ Գեորգոյ Երծրունայ:

ԹԻՓԻԼՕ: